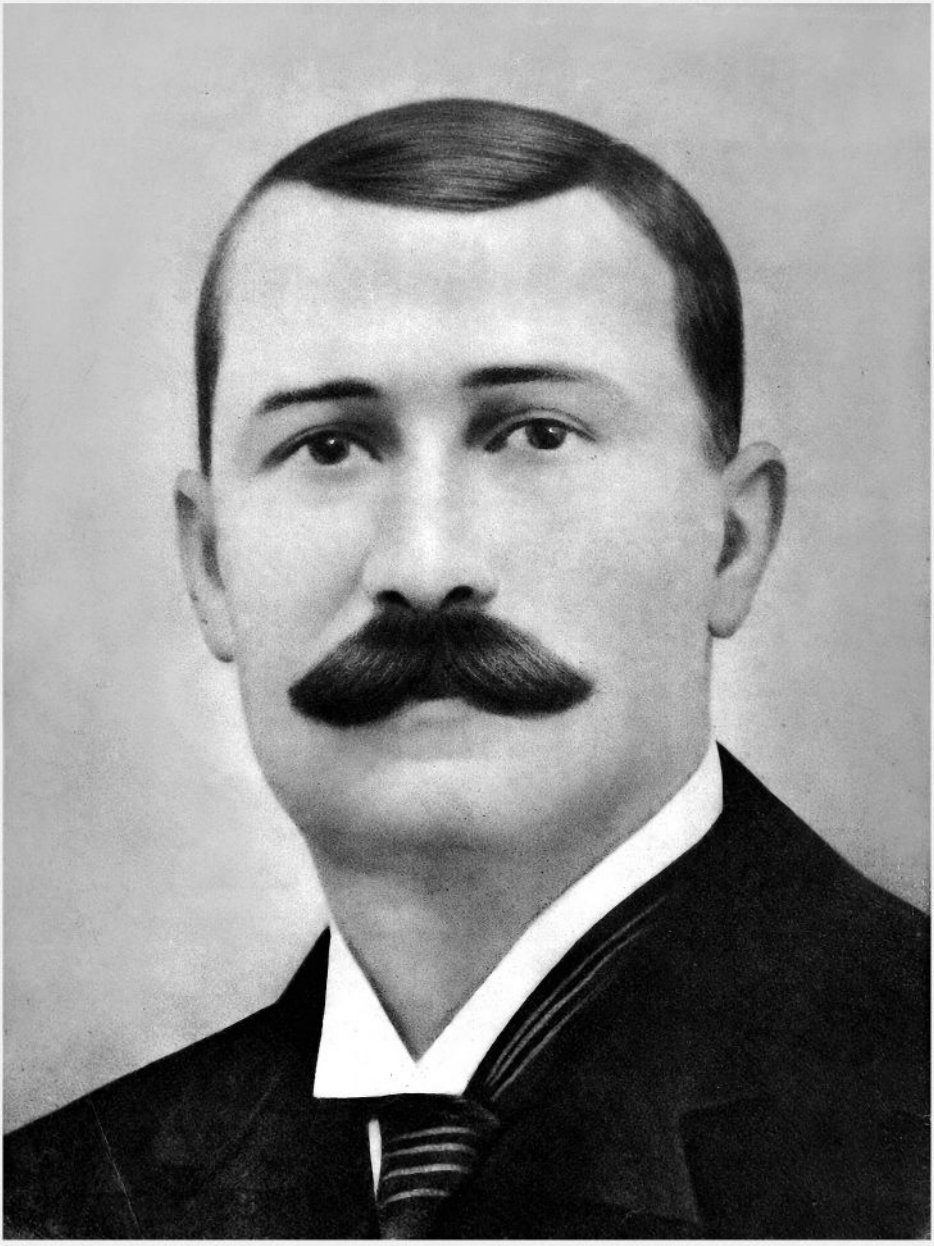
Cornelis Hendrik Eman: Voorvechter

CORNELIS HENDRIK EMAN

VOORVECHTER

HET ONTWAKEN VAN ARUBA

Streven naar het Gemeenschappelijk Goed

Mike Eman

2026 Prometheus Amsterdam

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te achterhalen. Aan hen die desondanks menen aanspraak te kunnen maken op enig recht, wordt verzocht contact op te nemen met Uitgeverij Prometheus, Herengracht 48, 1015 BN Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

© 2026 Mike Eman
Omslagontwerp Suzan Beijer
Omslagbeeld Soublette et Fils, portret van Cornelis Hendrik Eman. Archivo Nacional Aruba, familiearchief Germaine de Puy-Nouel
Lithografie afbeeldingen BFC, Bert F.C. van der Horst, Amersfoort
Zetwerk Mat-Zet bv
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 6338 9

Inhoud

Getuigenissen 7
Woord vooraf 9

DEEL I – Roeping

1 Uit verlies groeit roeping 19
2 De strijd voor het welzijn van Aruba 25
3 Strijd voor de toekomst van Aruba 35

DEEL II – Het eiland dat hem droeg

4 Lotsverbondenheid 57
5 Gemeenschapszin 69
6 Contemplatie 83
7 Moreel kompas 95
8 Vrijheid 113

DEEL III – Het eiland waarvoor hij streed

9 Een eiland in nood 133
10 Eiland van mogelijkheden 159

DEEL IV – Waardigheid

11 Cornes doorbreekt traditie 197
12 Het ontwaken van Aruba 219
13 Water voor waardigheid 239

DEEL V – De grote strijd

14 De stem die niet zwijgt 269
15 Rancho – waar het volk zich laat verstaan 293
16 De havenkwestie 311

DEEL VI – Voorvechter

17 De stem van een eiland 333
18 De aanhouder wint 349
19 De promotor van Aruba 363

DEEL VII – Afscheid

20 Een laatste strijd 383
21 Afscheid van de voorvechter 419
22 Medemens 439

DEEL VIII – De nalatenschap van een strijd

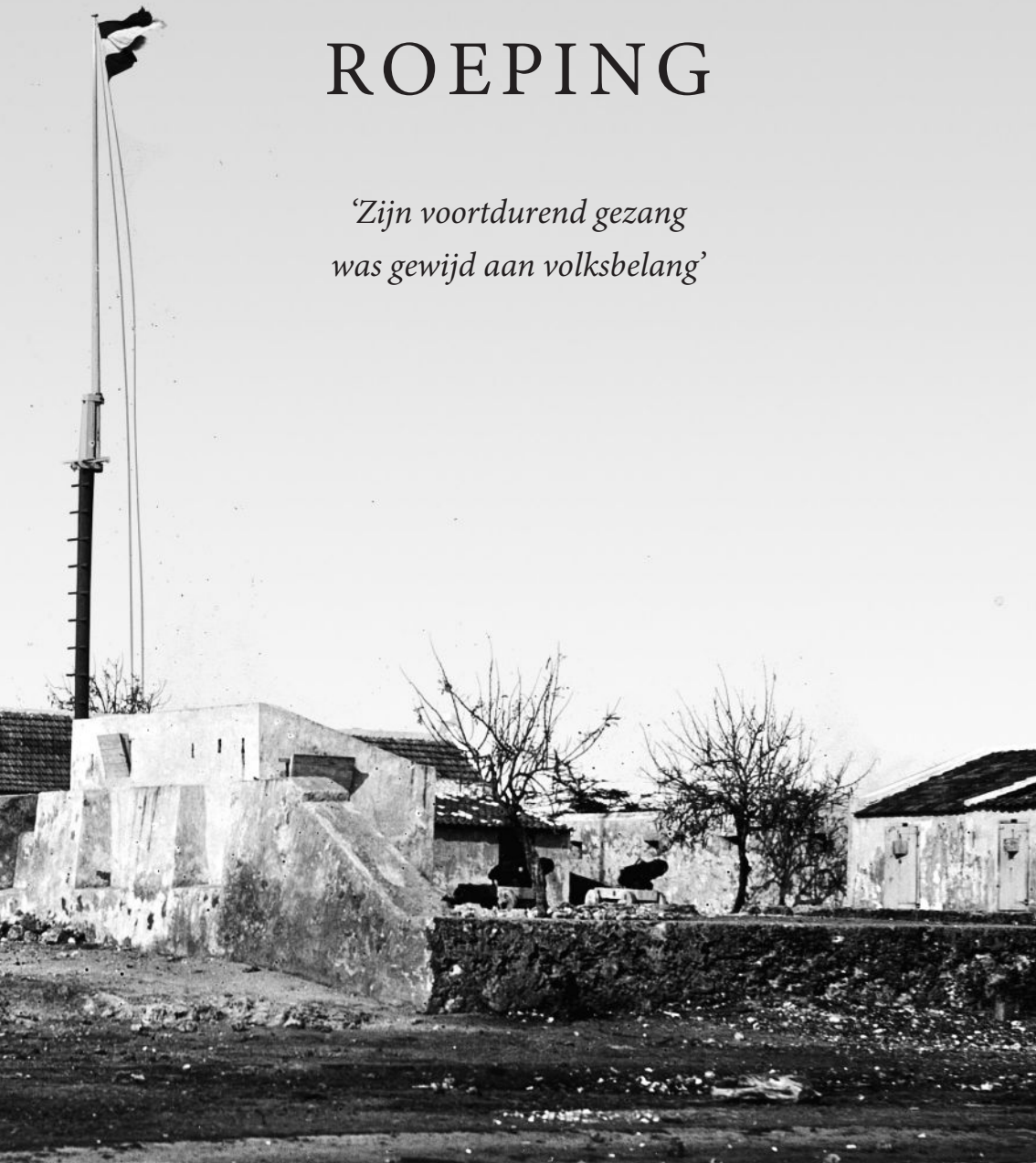

23 De nalatenschap van een strijd 453

Slot 479
Nawoord 483
Verantwoording van bronnen 493
Illustratieverantwoording 495
Woord van dank 507
Noten 513
Persoonsnamenregister 563

DEEL I

ROEPING

'Zijn voortdurend gezang
was gewijd aan volksbelang'

Op de voorafgaande dubbelpagina: Fort Zoutman met de Willem III-toren rond 1900, het bestuurscentrum van Aruba waar Cornelis Hendrik Eman als landraad zijn publieke taak vervulde. Hier nam hij zitting in de Raad van Politie en begon de strijd die zijn leven zou tekenen. Vanuit deze plek zette hij zich in voor het welzijn en de toekomst van zijn eiland.

1

Uit verlies groeit roeping

'Men leefde mee, zowel in lief als in leed.'

– W.F.M. Lampe, *Buiten de schaduw van de gouverneurs*

Een Arubaanse nacht

Op de traptreden voor zijn huis zit een man, met enkele vrienden en kennissen om hem heen. Een paar zitten op een steen of op een houten bank, anderen op de achterkant van een paardenvrachtkar. Op hen schijnt het licht van een walmende, zeldzame kerosinelantaarn, die aan het begin staat van de hoofdzandweg op Aruba: de Nassaustraat.[1] Het is een zachte maanavond op Aruba, in de kleine, enigszins verlaten hoofdstad met voor buitenstaanders een 'armoedige aanblik':[2] Oranjestad. Er heerst een idyllische rust.[3] Het is maandag 28 november 1898. Op deze dag wordt hij drieëndertig jaar, nog in de bloei van zijn bewogen leven. Hij is geliefd bij velen op het eiland.[4] Door zijn barmhartigheid en ijverige toewijding aan het welzijn van de gemeenschap en Aruba heeft hij veel trouwe vrienden gemaakt.

Het is Cornelis Hendrik Eman – Cornes, zoals hij wordt genoemd.

Hij is nog vol passie en dromen.

Op drieëndertigjarige leeftijd had Cornes al een herkenbare plaats in de kleine Arubaanse samenleving verworven. Hij was echtgenoot en vader, maar ook koopman en ondernemer, verbonden aan C.H. Eman & Co., de handelsfirma die hij op jonge leeftijd had opgebouwd. Zijn dagelijks leven speelde zich af op het snijvlak van handel, scheepvaart en gemeenschap: tussen de goederen en mensen die via de Paardenbaai kwamen en gingen, en de gezinnen op het eiland wier bestaan vaak van die verbindingen af-

hankelijk was. De publieke rol waarvoor hij later vooral zou worden herinnerd, moest nog beginnen.

Het had een avond van geluk en samenzijn kunnen zijn. Cornes was die dag drieëndertig jaar geworden. Maar toch heerst er geen feestelijke sfeer bij hem en bij degenen die hem vanavond vergezellen. Zijn echtgenote ligt boven, in hun slaapkamer, ernstig ziek op bed. Zij is enkele dagen geleden bevallen van hun vierde kind. Er wordt gevreesd voor haar leven en dat van hun pasgeboren dochter.

De enige dokter op het eiland is net langs geweest.[5] Hij was uiterst somber, maar gaf de man toch nog enige hoop. Eerder al, vier jaar geleden, verloor hij zijn zoontje Abraham Johannes Michael Eman, amper zes dagen oud, eveneens na een moeilijke bevalling. Zijn echtgenote wist toen met veel innerlijke kracht deze crisis te overleven. Ze hebben nu vier kinderen: een zoontje van elf jaar, twee dochters van tien en negen jaar, en hun babydochter, nog geen tien dagen oud.

Het wordt laat, maar zijn vrienden en kennissen laten hem niet alleen. Tot in de ochtenduren spreken zij hem moed in.

In het Aruba van 1898, waar men met elkaar meeleefde – 'zowel in lief als in leed'[6] –, zal Cornes deze angstige avond en de dagen die volgden hebben doorstaan, gedragen door familie en vrienden die hem welgezind waren.

Maar diep in zijn hart zal Cornes geweten hebben dat hij een zware tegenslag zou kunnen verwachten. In het negentiende-eeuwse Aruba waren kindersterfte en de gevaren van bevallingen een harde realiteit – een schaduw boven vrijwel elke wieg.[7]

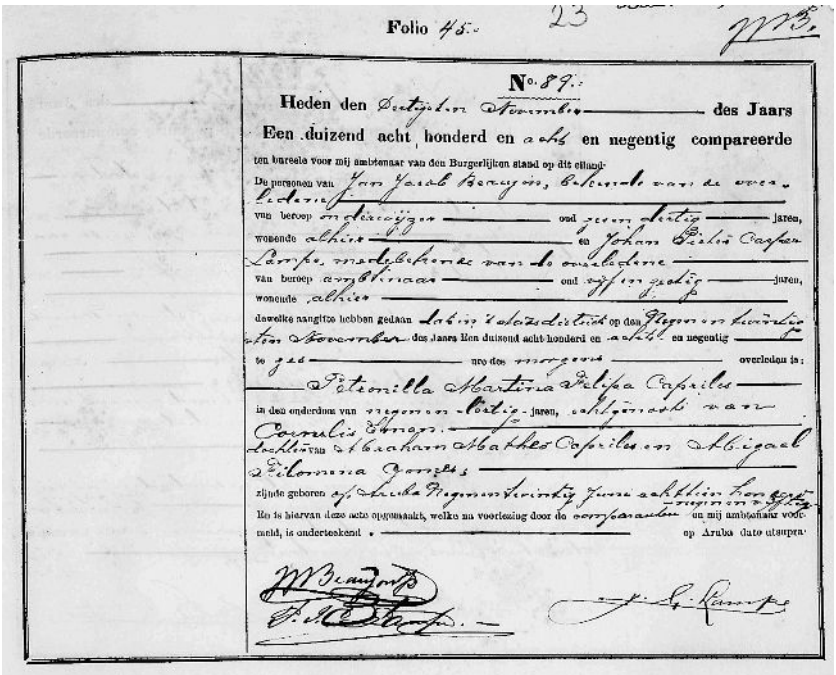
Al twaalf jaar deelden zij het leven – jaren waarin huis, gezin en toekomst vorm hadden gekregen.[8]

Wanneer de zon opkomt en de dag langzaam licht wordt, valt er een duisternis in zijn leven. In de vroege ochtend van dinsdag 29 november 1898 verliest Cornes zijn geliefde jonge echtgenote, Petronilla Martina Felipa Eman-Capriles.[9]

Hun babydochter, Anna Catharina van der Biest Eman, genoemd naar zijn moeder, vecht voor haar leven. Drie weken later, op 23 december 1898, verliest Cornes ook haar.

Deze jonge man had al veel verdriet in zijn leven gekend. Zijn moeder was gestorven toen hij nog maar acht jaar oud was; het gemis en de leegte die een kind ervaart wanneer een ouder wegvalt, zouden later een stille ondertoon krijgen in zijn eigen angst om zijn kinderen vaderloos achter te

laten.[10] Vier jaar eerder had hij bovendien een pasgeboren zoontje verloren, nog geen week oud. Nog geen jaar eerder was ook zijn vader overleden. Nu verloor hij eerst Petronilla en, slechts drie weken later, ook hun pasgeboren dochter. Tragedie volgde op tragedie.

Folio 45. 23

No. 89.

Heden den Dertigsten November des Jaars
Een duizend acht honderd en acht en negentig compareerde
ten bureele voor mij ambtenaar van den Burgerlijken stand op dit eiland:
De persoonen van Jan Jacob Berghuis, Boekhouder van de Orca
van beroep ondernemer oud zeven en dertig jaren,
wonende alhier en Johan Berlin Caspar
Lampe, medebehoorende van de overledene
van beroep ambtenaar oud zeven en zestig jaren,
wonende alhier
dewelke nangifte hebben gedaan dat op den Negenen en twintigsten
dezer November des Jaars Een duizend acht honderd en acht en negentig
te zes uren des morgens overleden is:
Petronilla Martina Felipa Capriles
in den ouderdom van negen en dertig jaren, echtgenoote van
Cornelis Lampe
dochter van Abraham Mathes Capriles en Abigael
Philomena Gomes
zijnde geboren op Aruba Negenen Twintig Juni achttien honderd
En is hiervan deze acte opgemaakt, welke na voorlezing door de comparanten en mij ambtenaar voor-
meld, is onderteekend. op Aruba dato utsupra.

Overlijdensakte van Petronilla Martina Felipa Capriles, 1898. In het register van de Burgerlijke Stand werd vastgelegd dat zij op 29 november 1898 om zes uur 's morgens overleed, negenendertig jaar oud – één dag na Cornes' drieëndertigste verjaardag.

Wanneer verlies richting wordt

Met Petronilla verliest Cornes zijn levensgezellin én een deel van zijn eigen bedding – een levende verbinding met een generatie voor wie vrijheid de betekenis droeg van verworven waardigheid.

Petronilla werd geboren in 1859, in een tijd waarin de schaduw van de slavernij nog over vele families lag. Zij stamde af van een vrouw die in slavernij was geboren en in 1832 werd gemanumitteerd:[11] Eugenia Lobo, ook bekend als Jennij Jasmijn.[12] Op het moment van haar vrijmaking droeg zij reeds het kind dat later Abraham Mateo Capriles zou heten – de vader van Petronilla. Wanneer zij sterft, verliest Cornes zijn echtgenote en tegelijk de stille draagster van dat herinnerde verleden. Liefde en verwantschap breken op hetzelfde moment.

Cornes is een gebroken man, maar zijn vrienden staan eendrachtig naast hem.[13] Hij wordt omringd en gedragen door een warmte die het leven op een verlaten eiland bijeenhield – en droeg. Omarmd, in zijn dagen van troosteloosheid bedenkt hij dat hij nog jonge kinderen heeft die hun vader meer dan ooit nodig hebben. Hij hervindt de zin van het leven – voor zijn kinderen en voor de gemeenschap die hij zo bemint en die hem zo goed gezind is.[14] Hij relativeert zijn omstandigheden met 'de vele armen in nood op het eiland, strijdend tegen hongersnood, zonder middel zonder brood met de levenszorgen groot'.[15] Daar is een nog jonge man die droomt van de toekomst van zijn eiland, die denkt aan 'het volkje toen in nood'.[16] Te veel mensen op Aruba worden ziek en sterven zelfs van de bacteriën in hun drinkwater. Dat water is afkomstig uit putten en *tankies*. Honderden lijden in tijden van droogte aan scheurbuik.[17] Daarom droomt hij van het aanleggen van een buizenstelsel voor schoon water, met voor elk huis een aansluiting. Hij wil ook dat Arubaanse kinderen naar school kunnen om te leren.[18] Op persoonlijk vlak helpt hij dagelijks, overal waar hij kan, met wat hij kan. Toch beseft hij dat dit slechts een druppel is in de grote zee van problemen en tekorten waaronder zijn medemensen lijden. Het medeleven met de mensen om hem heen zit diep. Hun noden moesten worden gezien. Wat hij als individu kon doen, schoot tekort. Aruba had een stem nodig. In dat verlies verschuift iets in hem, aanvankelijk nauwelijks zichtbaar, gaandeweg steeds bepalender.

De kwetsbaarheid die hij in zijn eigen leven had leren kennen, zou hem later gevoeliger maken voor de kwetsbaarheid van een heel eiland.

Zijn leven behoort niet langer alleen aan zijn gezin toe. Het behoort ook aan het eiland dat hij liefheeft. Aruba – zijn eiland, dat hij wil verheffen uit achterstelling en verwaarlozing, en wil verbinden met de kansen van de wereld. Een stem vanuit de harten van het volk gaat hij laten horen, als landraad in de Raad van Politie, daar waar de grote heren zitten die nog niet willen luisteren.

Op 18 juli 1899, bijna een jaar na het overlijden van zijn geliefde Petronilla, wordt hij officieel gekozen als volksvertegenwoordiger.[19]

Zo groeit uit verlies een roeping.

Bij de op Aruba gehouden verkiezing van een Landraad op den 18 dezer maand is in de plaats van den heer J. B. ARENDS, de heer C. H. EMAN als zoodanig gekozen.

Amigoe di Curaçao, 29 juli 1899. De krant bericht over de verkiezing van Cornelis Hendrik Eman tot landraad op Aruba op 18 juli 1899. Op 7 november volgde zijn beëdiging; op 5 januari 1900 nam hij deel aan zijn eerste reguliere vergadering van de Raad van Politie.

2

De strijd voor het welzijn van Aruba

'…belooft zijne ondersteuning naar zijn beste vermogen wat strekken zal tot welzijn van het eiland.'

– Cornelis Hendrik Eman, eed Landraad 1900

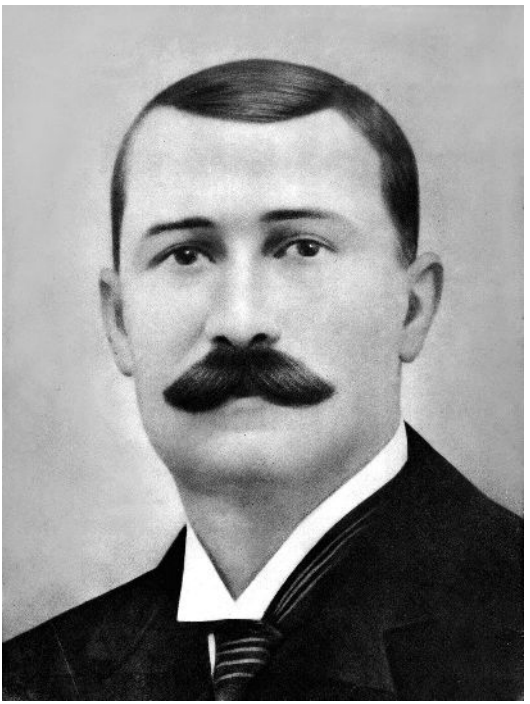
Voor niemand bang

Op 5 januari 1900 loopt Cornes Eman vastberaden door de boogpoort van Fort Zoutman naar de bescheiden raadzaal binnen zijn muren.[1] Het is een historisch moment in een eenvoudig zaaltje van de volksvertegenwoordiging – maar de vragen die daar op hem wachten, zijn allesbehalve eenvoudig. Achter begrotingen, notulen en beleefde bestuursvormen schuilt de spanning van een eiland dat meer nodig heeft dan het bestuur tot dan toe bereid is te erkennen.

Op het vroeg bewaard gebleven fotografische portret verschijnt Cornes als een heer van zijn tijd. Zijn kortgeknipte haar lag zorgvuldig gescheiden en gladgekamd; boven zijn mond droeg hij een brede gekamde snor, verwant aan de snorstijl die rond de eeuwwisseling onder bestuurders, officieren en kooplieden in zwang was. Zijn voorkomen was statig zonder vertoon – verzorgd, beheerst en ernstig, passend bij een man die zich bewust was van zijn plaats en verantwoordelijkheid binnen de gemeenschap.

Hij wordt door de gezaghebber, Johannes Adriaan de Veer,[2] de secretaris, Pieter Johan Lampe, en de enige andere landraad, Jan Gerrit Lampe, ontvangen bij zijn eerste reguliere vergadering.[3] Bij de aankondiging van zijn verkiezing had gezaghebber De Veer zich op 7 november 1899 tot de

nieuwgekozen volksvertegenwoordiger gericht met woorden die achteraf bijna profetisch klinken.[4] Hij verklaarde verheugd te zijn dat de kiesgerechtigden opnieuw een man hebben gekozen 'wien het belang van het eiland immer ter harte ligt en die al wat in zijn vermogen is, zal willen doen om dat belang steeds te bevorderen'. Op 5 januari bedankt Cornes voor het vertrouwen in hem gesteld en belooft zijn steun voor de werkzaamheden 'naar zijn beste vermogen'.[5] Voor Cornelis Hendrik Eman zijn deze woorden meer dan een formele belofte. In een tijd waarin Aruba worstelt met droogte, armoede en beperkte ontwikkelingskansen, hoort hij in die eed vooral één opdracht: zich inzetten voor het 'welzijn van het eiland'.[6]

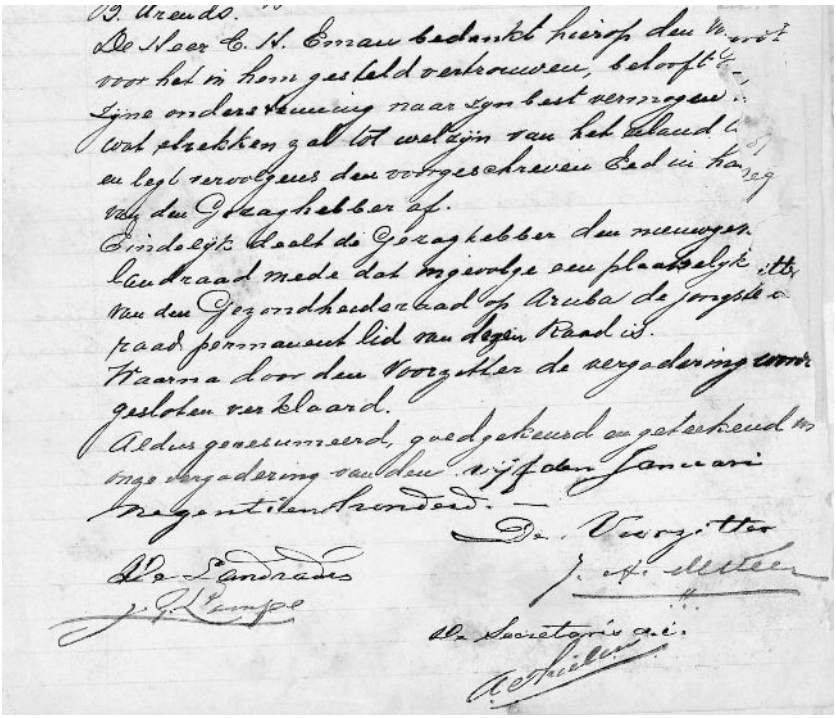

Cornelis Hendrik Eman, landraad. 'Een man wien het belang van het eiland immer ter harte ligt.'

In de kleine raadzaal gaat het er op deze dag nog harmonieus en protocollair aan toe. De nieuwe landraad Eman wordt hartelijk verwelkomd door de aanwezige gezagsdragers. Het zou haast de enige dag zijn waarop hij zonder confrontatie met het establishment de raadzaal verliet.

Binnen de muren van Fort Zoutman, symbool van het koloniale gezag, klinkt de ceremonie volgens het vaste ritueel. Maar met de eed die hier

wordt uitgesproken, zal ook een andere stem haar plaats beginnen op te eisen: de stem van Aruba zelf.

Notulen van de Raad van Politie, 5 januari 1900. Cornes Eman dankt voor het in hem gestelde vertrouwen en belooft zijn steun 'naar zijn beste vermogen' voor het 'welzijn van het eiland'. De woorden behoren tot het vaste ritueel van zijn aantreden als landraad, maar zouden voor hem veel meer betekenen. Binnen de muren van Fort Zoutman begon die dag een stem haar plaats op te eisen – de stem van Aruba.

Buiten de dikke muren van het fort zag de werkelijkheid er minder plechtig uit. Het eiland begon het nieuwe jaar opnieuw onder zware omstandigheden. Het Koloniaal Verslag noteerde zakelijk: 'De regens waren in 1900 zeer schraal, zoo dat er weinig vooruitzicht bestaat voor een goeden oogst.'[7]

Wat in het verslag met één zin werd vastgesteld, betekende in werkelijkheid lege akkers, mislukte oogsten en voor honderden gezinnen lege tafels. In datzelfde jaar vertrokken 161 arbeiders naar Venezuela. Het verslag vermeldt het zonder commentaar. Maar achter dat getal gaan mannen schuil die hun gezinnen achterlieten omdat Aruba aan hen geen werk kon bieden.

De sociale nood was zichtbaar. De armenkas keerde in heel 1900 slechts 170 gulden uit op een bevolking van bijna tienduizend inwoners. Tegelij-